

Marie-Noëlle Duquenne

Strokovnjaki o delitveni ekonomiji za starejše

POVZETEK

Staranje prebivalstva je eden najpomembnejših demografskih izzivov za Evropsko unijo: leta 2011 je delež prebivalstva nad 65 let približno 21 %, stopnja starostne odvisnosti znaša približno 32 %. Leta 2050 pa naj bi dosegla že 52 % (Eurostat). Zato je nujno izboljšati digitalno vključenost starejših v družbo in jim s tem omogočiti samostojnost in blaginjo. Za to morajo pridobiti ustrezna znanja in spretnosti na področju informacijsko komunikacijske tehnologije (IKT), da jo bodo lahko varno in samozavestno uporabljali. Čeprav je v zadnjem desetletju opazen nesporen napredek, pa tudi pandemija je imela na to pozitiven učinek, je še vedno generacijski razkorak glede poznavanja in uporabe IKT.

V prispevku so predstavljeni rezultati raziskave, opravljene med izbranimi deležniki in strokovnjaki v petih državah projekta SHES – Sharing Economy for Seniors, ki ga sofinancira program Erasmus+, to je v Franciji, Grčiji, Italiji, Sloveniji in Španiji. Poglavitni cilj je bil oceniti, kakšne koristi imajo lahko starejši od delitvene ekonomije, o dostopnosti le-te za starejše in na podlagi ugotovitev pripraviti priporočila za ustrezne strateške odločitve na nacionalni in mednarodni ravni, ki lahko prispevajo k boljšemu sodelovanju starejših v gospodarskih in družbenih dejavnostih. Raziskava je pokazala, da mora biti približevanje modernih tehnologij starejšim prednostna razvojna naloga, saj prispeva k zmanjševanju fizične in socialne oddaljenosti, pri čemer je treba upoštevati tudi postopno uvajanje e-uprave. Širša uporaba informacijskih in komunikacijskih tehnologij pri starejših zato zahteva zavezanost in aktivno sodelovanje vseh javnih in zasebnih deležnikov na nacionalni, regionalni in tudi lokalni ravni, pri tem pa ni zanemarljiva vloga medgeneracijske solidarnosti.

Ključne besede: starajoča se družba, delitvena ekonomija, znanje starejših na področju IKT, usposabljanje starejših, medgeneracijska solidarnost

AVTORICA

Marie-Noëlle Duquenne, doktorica ekonomije, je profesorica statističnih in ekonometričnih metod za prostorsko analizo na Univerzi v Tesaliji v Grčiji. Od leta 1999 je znanstvena članica Laboratorija za demografsko in družbeno analizo (EDKA) Univerze v Tesaliji, od leta 2020 tudi direktorica. Je članica upravnega odbora Mednarodne znanstvene zveze Demobalk. Leta 2005 ji je francosko ministrstvo za izobraževanje, visoko šolstvo in raziskave podelilo naziv »Chevalier dans l'Ordre des Palmes Académiques«. V ospredju njenega znanstvenega dela so vprašanja staranja prebivalstva, notranjih migracij, demografskega in družbenoekonomskega razvoja na regionalni in lokalni ravni, privlačnosti teritorialnih enot s poudarkom

na možnostih privabljanja novih skupin prebivalstva in gospodarskih dejavnosti na podeželje ter na merjenju družbenoekonomskih neenakosti.

ABSTRACT

Experts on Sharing Economy for Seniors: results of the study

Population ageing is one of the most important demographic challenges for European Union: in 2011, the proportion of population 65 years and over is about 21% with an old-age dependency ratio of approximately 32%, which should reach 52% in 2050 (Eurostat). It is therefore essential to enhance the inclusiveness of seniors and their digital inclusion in the society to increase their autonomy and well-being. This requires that they acquire relevant ICT skills to be able to use these technologies with security and confidence. Even if, during the last decade, an undeniable progress is observed with the pandemic having a positive effect, there is still a generational gap concerning ICT skills and use.

The paper presents the results of a survey on selected stakeholders and experts in the five countries of the SHES - Sharing Economy for Seniors project co-funded by Erasmus+ Programme of the European Union, that is France, Greece, Italy, Slovenia, and Spain. The aim of the study is to propose main recommendations for an appropriate policy improving the involvement of seniors in economic and social activities, especially through their participation in the sharing economy. The survey shows that the adoption of IC technologies by seniors must be a priority development as it contributes to reduction of physical and social distancing, taking also into consideration the progressive use of e-administration. The wider adoption of IC technologies by seniors enables them to participate in the sharing economy; therefore, the commitment and the active collaboration between all public and private stakeholders at national, regional but also local level is required, supported by intergenerational solidarity.

Key words: ageing society, sharing economy, seniors' ICT skills, seniors' training, intergenerational solidarity

AUTHOR

Marie-Noëlle Duquenne, PhD in Economics, is professor of Statistical and Econometrics Methods for Spatial Analysis at the University of Thessaly – Greece. Since 1999, she is scientific member of the Laboratory of Demographic and Social Analysis (EDKA) of the University of Thessaly in which she became Director in 2020. She is member of the Board of Directors of the International Scientific Union Demobalk. In 2005, she was awarded »Chevalier dans l'Ordre des Palmes Académiques« by the French Ministry of Education, Higher Education and Research. In the forefront of her scientific work are aging issues, internal migration, population and socio-economic developments on a regional and local scale, attractiveness of territorial units with emphasis on Possibilities of attracting new population groups

and economic activities in the countryside and measurement of socio-economic inequalities.

1 UVOD

V zadnjem desetletju smo priča široki razpravi o razvoju novih oblik gospodarstva, med njimi je tudi delitvena ali sodelovalna ekonomija, imenovana tudi ekonomija platform, ekonomija skupne rabe oz. souporabe (Selloni, 2017). Tem novim modelom je poleg nekaterih razlik skupno, da slonijo na alternativnem in deloma neformalnem delovanju gospodarstva. Razumevanje vloge teh modelov je še posebej pomembno, saj gre za vse pogostejši pojav, ki lahko vpliva na uveljavljene industrije in trge (Dreyer et al., 2017). Po mnenju Laamanena et al (2016) se delitvena ekonomija nanaša na *»družbeno-ekonomski ekosistem, ki običajno uporablja informacijske tehnologije za povezovanje različnih deležnikov – posameznikov, podjetij, vlad in drugih – z namenom ustvarjanja vrednosti s souporabo svojih presežnih zmogljivosti«*. Ta model pomeni pomembno spremembo v organizaciji poslovanja in potrošnje in očitno je, da vpliva na številne gospodarske sektorje, vključno z nastanitvijo, transportom, delovno silo, hrano in osebnimi storitvami. Skupna ugotovitev je, da delitvena ekonomija temelji na *»usklajevanju uporabe virov«* (Mair & Reischauer, 2016, str. 2).

V zadnjih letih je vrednost delitvene ekonomije po svetu eksplodirala: s 15 milijard dolarjev v letu 2014 naj bi leta 2025 dosegla 335 milijard dolarjev (Mazareanu, 2019), kar ustreza povprečni letni stopnji rasti okoli 33 %. Isti vir ocenjuje, da se bodo svetovni prihodki delitvene ekonomije, ki deluje preko platform, povečali z 18,6 milijarde dolarjev v letu 2017 na 40,2 milijarde dolarjev v letu 2022. Hiter razvoj digitalnih platform (tehnologije za povezovanje med ponudniki in potrošniki) je v veliki meri spodbudil delitveno ekonomijo in s tem spremenil način, kako ljudje pridejo do izdelkov in storitev (Muñoz & Cohen, 2017).

Ta uspeh ne bi smel zakrivati vse bolj ambivalentne narave delitvene ekonomije, saj *»obsega zelo heterogene prakse in sektorje ter pokriva širok spekter organizacijskih oblik, od profitnih do neprofitnih pobud«*. Obenem pa vpliva na temeljna načela: dostopnost, naravnost k skupnosti in delovanje preko digitalnih platform (Acquier et al., 2017). Očitno se je velik del novejša znanstvene literature, ki se nanaša na delitveno ekonomijo, osredotočal le na vprašanje novih poslovnih perspektiv na podlagi uporabe IKT, predvsem digitalnih platform. Obstaja nekaj zmede okoli koncepta in ambivalentne narave nekaterih praks; zato nekateri avtorji (Belk, 2014, Acquier et al. 2017) predlagajo razlikovanje *»prave«* in *»psevdo«* delitvene ekonomije. Prvi koncept lahko označimo kot *»pravega«* ali *»idealnega«*, saj temelji na načelu sodelovanja in sistemih, ki ne temeljijo ne na hierarhiji ne na konkurenci (De Grave, 2016), drugi pa se nanaša na *»prakse,*

ki sicer delujejo po principih delitvene ekonomije oz. ekonomije souporabe« (Belk, 2014), a z jasnimi profitnimi in popolnoma komercialnimi motivi. Takšno razlikovanje je mogoče upravičiti z dejstvom, da se je del delitvene ekonomije iz začetnega neprofitnega koncepta preoblikoval v obširen komercialni sektor, kjer sodelujejo velika podjetja in se obračajo velika sredstva. Vendar to v nasprotju z napovedmi De Gravea (2016) ne pomeni, da bo »prava« delitvena ekonomija izumrla. Še naprej se bo ohranila, predvsem zaradi ključnih ciljev – medsebojne pomoči in povezovanja med ljudmi, a se bo v primerjavi s »psevdo« delitveno ekonomijo širila le v omejenem obsegu.

V tem kontekstu je eden od glavnih ciljev tega članka oceniti koristi, ki jih lahko imajo starejši s sodelovanjem v delitveni ekonomiji. Domneva se, da bi takšno sodelovanje lahko prispevalo k zmanjševanju družbene izolacije starejših. Koristi je mogoče zaznati tako v smislu splošne blaginje, kakovosti življenja in ekonomskih priložnosti. Kljub temu njihova vključenost v delitveno ekonomijo temelji na nekaterih predpogojih, predvsem na njihovi sposobnosti uporabe novih tehnologij in digitalnih platform. Zato je treba poudariti: 1. pomen doseganja kakovostnih učnih rezultatov, zlasti pri delu s skupinami, ki so premalo usposobljene za IKT, kot so npr. starejši, ter 2. nujnost širjenja znanja o delitveni ekonomiji. Kot sta ugotovila Mair in Reischauer (2016), *»ne vemo veliko o tem, kako je delitvena ekonomija pomembna za družbeno življenje oz. da ima nanj močan vpliv«*.

Zato se osredotočamo predvsem na ugotovitve in priporočila za ustrezne strateške odločitve, ki lahko prispevajo k boljšemu sodelovanju starejših v gospodarskih in družbenih dejavnostih.

2 OKVIR ŠTUDIJE

Proces staranja prebivalstva je svetovni trend in tudi Evropska unija pri tem ni izjema, ravno nasprotno. Demografska revolucija, kot jo imenujejo različni strokovnjaki (Cabrera & Malanowski, 2009), pa tudi Evropska komisija, vpliva na družbo in nas vedno znova vrača k dejstvu, da živimo v večgeneracijski družbi. Leta 2021 je bil delež prebivalstva, starega 65 let in več, v EU je približno 20,8 % v primerjavi z 17,8 % deset let prej.

Demografske spremembe prinašajo povečevanje deleža starejšega prebivalstva v vseh državah Evropske unije in pričakovati je, da se bo ta proces v prihodnjih desetletjih še okrepil. Delež prebivalcev EU nad 65 let naj bi leta 2070 znašal 30 % (Zelena knjiga ES o staranju, 2021). V Evropski uniji je stopnja starostne odvisnosti približno 32 % in naj bi leta 2050 dosegla 52 % (Eurostat), kar bo ustvarilo nove potrebe, pričakovanja in izzive. Zato se nam postavlja vprašanje, kako se soočiti s temi izzivi. Kako spremeniti stereotipe o negativnih vidikih starajoče se družbe in namesto tega poudariti njene priložnosti?

Evropska politika se je začela ukvarjati s staranjem razmeroma zgodaj (začetek leta 1990) z ustanovitvijo Inštituta za preučevanje vpliva demografskih sprememb na evropsko družbo in raziskovanja vloge nacionalnih politik na staranje in starejše. A šele pred kratkim je prišlo do vključevanja starejših in spodbujanja njihove digitalne vključenosti. Zlasti pobuda EU 2010 (Strategija za inovativno in vključujočo evropsko informacijsko družbo) jasno vključuje vprašanje staranja prebivalstva in predlaga *»iniciative, ki prebivalstvu omogočajo polno sodelovanje v informacijski družbi, ne glede na njihove individualne ali družbene okoliščine, kot sta invalidnost ali starost«*. Glede na vprašanja avtonomije, sodelovanja in pravic starejših, Zelena knjiga o staranju (2021, str. 12) jasno določa, da *»so digitalne veščine osnovni pogoj za dostop do blaga, storitev, vključno z javnimi storitvami, ter za sodelovanje v političnem, družbenem in kulturnem življenju. Tehnološki razvoj lahko poveča ranljivost starejših, na primer, če slabo ali sploh ne obvladajo digitalnih orodij ali imajo omejen dostop do digitalne tehnologije«*.

Da bi starejšim omogočili polno udeležbo v informacijski družbi in posledično povečali njihovo avtonomijo in blaginjo, morajo pridobiti vsaj osnovne IKT veščine, da bodo te tehnologije lahko varno in samozavestno uporabljali. Čeprav je v zadnjem desetletju opazen nesporen napredek, (paradoksalno) tudi zaradi pozitivnega učinka pandemije, še vedno obstaja generacijski razkorak pri veščinah in uporabi IKT. Dnevna pogostost dostopa starejših do interneta v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami še vedno zaostaja. Pomemben del starejših še vedno ni seznanjen z novimi tehnologijami in zato ostajajo izključeni iz ekonomskih tokov in ne morejo izkoristiti priložnosti, ki jih delitvena ekonomija ponuja.

Ob tem je potrebno opozoriti na neenakost ne le med generacijami, ampak tudi med samo starejšo populacijo, tako pri obvladovanju IKT veščin kot dostopu do interneta in opreme. Te neenakosti ostajajo glavna ovira pri iskanju socialne pravičnosti. Tako stanje zahteva: 1. digitalno vključevanje starejših za celovito vključitev v družbo znanja in informacij ter 2. oblikovanje učinkovitih strategij, ki jim bodo dale priložnost za boljšo vključenost v družbo.

3 PRIPRAVA ŠTUDIJE IN UPORABLJENA METODA

Izbrana metoda je bila anketa med izbranimi strokovnjaki in deležniki iz petih držav projekta SHES, Francija, Grčija, Italija, Slovenija in Španija. Udeleženci so bili zaprošeni, da odgovorijo na vprašalnik o: 1. kakovostnih učnih programih, zlasti za starejše, ki so še vedno premalo usposobljeni za uporabo IKT, in 2. razvoju vloge starejših v delitveni ekonomiji ter na osnovi dobrih praks izboljšati življenje starejših tako v smislu dobrega počutja kot aktivnega staranja.

Vprašalnik je razdeljen na štiri poglavitne teme:

- IKT veščine za starejše,
- možnosti učenja in usposabljanja za starejše,

- sodelovanje starejših v delitveni ekonomiji,
- izzivi.

Vprašalnik obsega 15 vprašanj, od tega 7 zaprtih in 8 odprtih, kar daje možnost respondentom za podajanje mnenj, predlogov in priporočil. Vprašalnik je bil preveden v 5 jezikov partnerskih držav. Partnerji so se odločili, da se ciljna skupina v vsaki državi omeji na 5 respondentov – strokovnjakov in/ali deležnikov v vsaki partnerski državi. Sprva so za respondente predvideli strokovnjake s področij povezanih tako s staranjem kot z delitveno ekonomijo. A tak profil strokovnjakov je bilo težko najti. Zato je bil proces identifikacije respondentov v vsaki državi razširjen tako, da naj bi imeli le-ti vsaj osnovno znanje o delitveni ekonomiji (vključno s tem povezanimi politikami EU) in da izpolnjujejo eno od naslednjih meril:

- izkušnje z delom s starejšimi in/ali znanje o zdravem in aktivnem staranju,
- izkušnje in/ali znanja povezana z vseživljenjskim učenjem oz. izobraževanjem odraslih.

Kriterije za izbiro respondentov so razširili tudi na predstavnike zasebnega in gospodarskega sektorja ter lokalno upravo (npr. občinske službe) in nevladne organizacije. S to razširitvijo so partnerji lahko poiskali raznolike profile respondentov in s tem obogatili priporočila za strateške usmeritve, po drugi strani pa tudi za praktične vidike strategij digitalnega opismenjevanja in udejstvovanja starejših. Zaradi ukrepov povezanih s pandemijo covid-19 so potencialne respondente najprej kontaktirali po telefonu ali e- pošti. Po uvodni predstavitvi projekta SHES, konteksta te študije in njenih ciljev (za seznanitev respondentov o delitveni ekonomiji in dobrih praksah), so bili strokovnjaki povabljeni k izpolnitvi vprašalnika. Kljub začetnemu obotavljanju nekaterih povabljenih strokovnjakov so na koncu vsi z veseljem sodelovali v študiji.

Naj ob evalvaciji ankete že na začetku poudarimo poglobitve okolščine:

- Anketiranci predstavljajo raznolik nabor strokovnjakov in ostalih deležnikov iz različnih okolij in različnih znanj, kar študijo prav gotovo bogati.
- Njihov prispevek je bil zelo konstruktiven in izraža iskren in resničen interes za projekt.

Kljub že napisanem je treba omeniti nekatere ovire. Prvič, v nekaterih državah je bilo razmeroma težko identificirati ustrezne strokovnjake glede na kriterija za izbiro anketirancev. Drugič, v nekaterih primerih je potekal postopek iskanja respondentov in prošenj za sodelovanje zelo počasi, v nekaterih državah pa je precej časa trajalo zbiranje odgovorov.

3.1 KRATKA PREDSTAVITEV ANKETIRANCEV

Med udeleženci ankete je bilo 24 strokovnjakov in drugih deležnikov: 5 v vsaki sodelujoči državi, razen Grčije, kjer so uspeli zbrati 4 izpolnjene vprašalnike od 5 prvotno izbranih anketirancev.

Med anketiranci so bili tudi vodilni kadri tako javnih kot zasebnih organizacij za starejše, predvsem iz nevladnega sektorja, zaposleni v lokalni upravi, gospodarski strokovnjaki in strokovnjaki za sodelovalno ekonomijo (souporaba ipd.) ter raziskovalci in akademiki iz različnih področij, pa tudi sami starejši.

Po mnenju anketirancev je njihova stopnja ozaveščenosti o politikah Evropske unije in zakonodaje glede IKT veščin ter možnosti usposabljanja za starejše zadovoljiva do celo zelo visoka, kar daje odgovorom v tej anketi dokajšnjo zanesljivost.

4 REZULTATI ANKETE IN PRIPOROČILA

4.1 USKLAJENOST EU IN NACIONALNIH STRATEGIJ

Glede usklajenosti nacionalnih in EU strategij in zakonodaj v povezavi z IKT veščinami starejših in možnostmi usposabljanja za to skupino prebivalstva bo potrebno še marsikaj izboljšati. Ta vrzel je v primerjavi z Francijo, Slovenijo in Španijo bolj izrazita v Grčiji in Italiji.

4.2 STRATEŠKA PRIPOROČILA V ZVEZI Z IZBOLJŠANJEM IKT-VEŠČIN STAREJŠIH

Ob splošni zavezi, da mora biti izboljšanje IKT veščin starejših nacionalna prednostna naloga, in glede na izkušnje zadnjih dveh let s pandemijo covida-19, bi morale strategije sloneti na naslednjih sedmih priporočilih:

1. Izboljšanje dostopa do interneta in ustrezne opreme, in sicer predvsem:

- tudi v najbolj oddaljenih območjih,
- za socialno in ekonomsko izključene starejše.

Kot je izjavil eden od strokovnjakov, *»čep rav je digitalne izključenosti vedno manj, bi moral biti dostop do opreme in širokopasovnega dostopa do interneta socialno in ekonomsko izključenih starejših prednostna naloga v naših državah«*, medtem ko je drugi poudaril: *»zagotoviti moramo, da internet pokriva celotno državo, tudi zakotne kraje ter omogočiti starejšim, mlajšim in socialno prikrajšanim ljudem cenovno ugoden in varen dostop«*.

2. Nadaljnji razvoj sistemov varnosti in varovanja osebnih podatkov. Starejši ljudje so glede kibernetске varnosti najbolj ogrožena skupina prebivalstva. To pomeni, da je potrebno tehnologije prilagoditi, da bodo bolj intuitivne in uporabnikom prijazne.

Obstajajo velike vrzeli glede zaščite starejših pri učenju osnovnih IT veščin. *»Zato je treba varnost obravnavati kot eno najpomembnejših ovir za digitalno vključenost starejših; s tem bi v prihodnosti zmanjšali zavračanje uporabe digitalnih tehnologij.«*

3. Potreben je nadaljnji razvoj specifičnih in prilagojenih učnih programov za IKT za starejše, na primer:

- subvencioniranje tečajev digitalnih veščin, prilagojenih posebnostim in potrebam starejših;
 - razvoj ciljno usmerjenih izobraževalnih tečajev o kibernetiki, varnosti, e-bančništvu, e-upravi, e-zdravju in vseh e-storitvah, ki so rezultat neizogibnega razvoja družbe;
 - prilagojeni tečaji in podpora starejšim občanom pri uporabi IKT;
 - potrebno je spodbujati: 1. medgeneracijsko usposabljanje IKT in 2. medvrstniško učenje (starejši učijo druge starejše), krepi socialne povezave med generacijami in tudi med starejšimi samimi, kar prispeva k izboljšanju zaupanja (Institut Amelis, 2021).
4. **Krepitev sodelovanja med javnimi organi in lokalnimi deležniki**, zlasti nevladnimi organizacijami, tudi z zagotavljanjem javnih sredstev združenjem in lokalnim organizacijam, ki so bližje uporabnikom.
 5. **Okrepljen razvoj spletnih virov (tečajev, vadnic), pa tudi fizičnih lokacij**, kjer starejši dobijo podporo pri pridobivanju ustreznega znanja, usposabljanja in informacije.
 6. **Zagotoviti je potrebno finančno pomoč starejšim, ki si ne morejo privoščiti osnovne opreme**. Čeprav se število digitalno povezanih starejših v zadnjih letih povečuje, to še ne pomeni, da med njimi ni »e-izključenih« (Alava idr., 2012). Dobro usmerjena finančna pomoč bi lahko prispevala k zmanjšanju digitalnega razkoraka med starejšimi.
 7. **Za izboljšanje IKT-veščin starejših je potrebno tudi financiranje programov usposabljanj za mentorje starejših**, saj morajo pridobiti posebne kompetence, upoštevajoč tehnične, psihološke in etične vidike. Razumeti morajo pričakovanja in posebne potrebe starejših v učnem procesu.

4.3 STRATEŠKA PRIPOROČILA GLEDE MOŽNOSTI UČENJA IN USPOSABLJANJA ZA STAREJŠE

Vseživljenjsko učenje mora postati jasna prednostna naloga in ne sme biti namenjeno samo starejšim zaposlenim, kot se pogosto dogaja. Kot je omenil eden od anketirancev, to zahteva *„splošen celosten in dobro zasnovan pristop“*, ki mora vključevati naslednje vidike:

1. **Razvoj učnih programov za starejše**, kot so na primer na univerzah za tretje življenjsko obdobje (primer iz Francije) z natančno opredeljenimi in ciljno usmerjenimi temami.
2. **Nujno je izvajati učinkovite kampanje** temelječe na ciljno usmerjenih in učinkovitih komunikacijskih kanalih za krepitev ozaveščenosti starejših o pomenu vseživljenjskega učenja (lokalna združenja, občine).
3. **Promovirati je potrebno učne programe za starejše** prek specializiranih spletnih mest, namenjenih starejšim.

4. Za pridobivanje IKT veščin je potrebno spodbujati programe učenja in usposabljanja, ki temeljijo na medgeneracijskih in medvrstniških metodah.

4.4 EVALVACIJA VPLIVOV DELITVENE EKONOMIJE NA SODELUJOČE STAREJŠE

Udeleženci ankete so ocenjevali koristi za starejše od njihove vključenosti v delitveno ekonomijo. Vsi anketiranci so se strinjali, da vključenost pozitivno vpliva na dobro počutje starejših, v skladu z idejo, da *»implicitira interaktivnost znotraj in okoli skupnosti, in omogoča oblikovanje začasnih povezav«* (Veen, 2019; Albinsson et al. drugo 2021).

Glede finančnih vplivov na starejše se mnenja strokovnjakov in zainteresiranih deležnikov precej razlikujejo: čeprav je 58 % anketirancev mnenja, da sodelovanje v delitveni ekonomiji pozitivno vpliva na ekonomsko stanje starejših, jih ima skoraj 42 % bolj zadržano mnenje, da sodelovanje starejših v delitveni ekonomiji le v manjši meri prispeva k njihovem finančnemu stanju.

Glede kakovosti življenja se mnenja ponovno razlikujejo, vendar v manjši meri v primerjavi z finančnim vidikom: 75 % anketirancev pozitivno ocenjuje vpliv na kakovost življenja zaradi sodelovanja v delitveni ekonomiji, medtem ko 25 % meni, da je ta vpliv precej omejen.

Kljub zgoraj navedenemu relativnemu razhajanju so bili anketiranci soglasni, da je treba intenzivneje krepiti sodelovanje starejših v delitveni ekonomiji. Ker je dostop povezan z uporabo digitalnih orodij, so strokovnjaki ponovno poudarili nujnost ustreznega usposabljanja in podpore na področju digitalnih orodij in nove tehnologije, pa tudi zagotavljanja ustrezne opreme, zlasti na bolj oddaljenih in zakotnih območjih.

Za pričakovano izboljšano sodelovanje starejših v delitveni ekonomiji bodo potrebni ukrepi za izboljšanje ozaveščenosti in znanja starejših o prednostih delitvene ekonomije in kaj lahko imajo od nje. To zahteva vsaj:

- Široko zastavljeno informiranje o priložnostih, ki jih ponuja delitvena ekonomija in kaj lahko imajo od nje starejši. Po ugotovitvah študije, ki jo je v Franciji izvedlo socialno start up podjetje WeTechCare (2020), je *»bistveno začeti tako, da pri ljudeh zbudimo zanimanje, še preden jih začnemo usposablјati in razmišljati o različnih načinih podpore«*.
- Kljub temu je potrebno zaradi nepregledne množice obstoječih platform tega gospodarskega modela razviti tudi »podporni okvir« za starejše, ki bi jim omogočil lažje razumevanje tako prednosti, ki jih delitvena ekonomija lahko prinaša, kot tudi morebitnih ovir in pasti.
- Kot je predlagal eden od anketirancev, *»bi lahko tisti starejši, ki jim je delitvena ekonomija blizu oz. so jo že uporabljali, postali "ambasadorji"«*

delitvene ekonomije in jo promovirali naprej in jo približali dvomljivcem, drugim starejšim».

- Pogoj za povečano udeležba starejših je v veliki meri njihovo zaupanje in kompetence za uporabo delitvene ekonomije in s tem povezanih platform.

Postavlja se torej vprašanje: Kako povečati samozavest in usposobljenost starejših uporabnikov? Državni in lokalni organi morajo v sodelovanju s civilnimi in prostovoljskimi združenji prispevati k:

- Izboljšavi prepoznavnosti in enostavni dostopnosti, *»Za starejše se mi zdi dostopnost najbolj pomembna, ker če je storitev zasnovana tako, da jim je lahko dostopna, je verjetneje, da se bo pojavilo tudi zaupanje.«*
- Varnosti pri uporabi platform delitvene ekonomije *»Zaupanje v delitveno ekonomijo gre z roko v roki z zaupanjem v nove tehnologije, spletno varnostjo in varstvom osebnih podatkov.«*
- Potrebno je jasno poudariti prednosti sodelovanja v delitveni ekonomiji z informiranjem o konkretnih dobrih praksah.

Hkrati je pomembno razvijati personalizirano pomoč z osebnim kontaktom in ne samo preko spleta. *»Zaupanje starejših temelji na izkušnjah oseb, ki jih ti poznajo (sorodniki, prijatelji, zaupanja vredne osebe), ... zato je prenos dobrih izkušenj z oseb, ki jim zaupajo, najboljši način.«*

4.5 MEDGENERACIJSKO SODELOVANJE

Poleg načela personalizirane pomoči in razvoja ustreznih strategij je potrebno mobilizirati tudi medgeneracijsko solidarnost in s tem olajšati vključevanje starejših. Medgeneracijsko sodelovanje je široko uveljavljena praksa, ki deluje na dva različna načina: 1. formalni način, prek projektov in usposabljanj, ki krepijo solidarnost med mladimi in starejšimi, in 2. neformalni način – v družini. Iz raziskave je razvidno, da se ta dva načina dopolnjujeta in ju je treba zato čimbolj podpreti. A pri tem ne gre posploševati, ker ne moreta ustrezati vsem situacijam in družinam, npr. tistim, ki jih sestavljajo izključno starejši ali tistim z nizko stopnjo e-vključenosti, nekateri potomcev nimajo.

Kar zadeva formalni pristop, morajo biti javni organi in zainteresirane strani *»bolj inovativni v prihodnjih modelih dejavnosti za starejše«* in stremeti k načelu win-win: *»Starejši in mladi se lahko veliko naučijo drug od drugega in bi si lahko medsebojno pomagali.«*

Ob koncu so anketiranci menili, da nobena politika ne bo učinkovita, če se ne bomo uspeli otresti stereotipov o staranju in starejši populaciji. *»Boj proti staranju: staromrznštvo je predsodek ali diskriminacija na podlagi starosti osebe.«* *»Potrebna je previdnost, da z različnimi strategijami in modeli staranja (izključno medicinski model in model socialnega varstva) ne poglobljamo staromrznštva namesto razvojnega modela, ki upošteva potencialne starejših, njihov socialni in*

kulturni kapital. » Za odpravo ali vsaj zmanjšanje stereotipov o staranju strokovnjaki raziskave predlagajo vsaj tri pglavitne usmeritve:

1. Spodbujati sodelovanje z mladimi, tako z najstniki s srednjih šol kot s študenti,
2. razvoj možnosti za medgeneracijsko sodelovanje,
3. vključevanje domov za stare ljudi in upokojenskih društev v lokalno življenje, preseganje geografske izolacije in boljše vključevanje starejših v družbo, kar pa zahteva tudi nove pristope k načrtovanju mest in krajev.

5 ZAKLJUČEK

V času demografskih sprememb je osamljenost in socialna izolacija za starejše velik izziv, ki vpliva na počutje in kakovost življenja ne le na individualni, temveč tudi na kolektivni ravni. Krepitev tako IKT večšin starejših kot drugih možnosti učenja za starejše mora biti pomemben poudarek v strategijah v boju proti starostni segregaciji in za boljšo socialno vključenost starejših. Kot izhaja iz študije, je to *»ključni element preventive za splošno dobro počutje starejših, kar ima pomembno vlogo za celotno družbo«*. Sprejem novih tehnologij s strani starejših mora postati razvojna prioriteta, saj prispeva k zmanjšanju fizične in socialne izolacije. Pandemija covida-19 je to tveganje še povečala (Berg-Weger in Morley, 2020), saj so bili starejši soočeni s strožjimi ukrepi distanciranja; po drugi strani pa je ta zdravstvena kriza *»povzročila«*, da so se nekateri starejši bolje seznanili oz. so se bili prisiljeni seznaniti z novimi komunikacijskimi orodji in informacijami na spletu. Poleg tega lahko prehod na e-upravo (upravni postopki, ki jih je mogoče opraviti samo na spletu) povzroči, da se nekateri starejši počutijo izgubljene in se v *»modernem svetu«* ne najdejo. Kot je razvidno iz študije *»je to nevarno za njihovo socialno in ekonomsko udeležbo ter za uveljavljanje njihovih socialnih in ekonomskih pravic«*.

Da bodo starejši v čim večji meri sprejeli komunikacijske tehnologije in z njihovo pomočjo tudi lažje sodelovali v delitveni ekonomiji, je potrebna zavezanost in aktivno sodelovanje javnih in zasebnih deležnikov na nacionalni, regionalni, pa tudi lokalni ravni, obenem pa tudi medgeneracijsko sodelovanje in solidarnost. Tudi s pomočjo družinskih članov, prijateljev in drugih oseb, ki jim starejši zaupajo, lahko dobijo učinkovito podporo pri pridobivanju digitalnih veščin.

LITERATURA

- Alava S., Moktar N. (2012). Les seniors dans le cyberspace. Entre appropriation et rejet. *Revue Recherches et Éducation*, Juin: 179-196.
- Albinsson P. A., Perera B. Y. and Griffiths M. A. (2021). Overcoming scarcity through efficient consumption: innovative sharing initiatives, in: *A Modern Guide to the Urban Sharing Economy*, eds T. Sigler and J. Corcoran (Cheltenham: Edward Elgar Publishing). doi: 10.4337/9781789909562.00011.
- Belk R. (2014). Sharing Versus Pseudo-Sharing in Web 2.0. *Anthropologist*, 18(1): 7-23.

- Berg-Weger M. & Morley J. E. (2020). Loneliness and social isolation in older adults during the COVID-19 pandemic: Implications for gerontological social work. *The Journal of Nutrition, Health, and Aging*, 24(5), 456-458.
- Cabrera M., Malanowski N. (2009). Ageing Societies, Information and Communication Technologies and Active Ageing: Introductory Remarks. In: M. Cabrera and N. Malanowski (eds). *Information and Communication Technologies for Active Ageing*. The European Community and IOS Press.
- European Commission (2021). *GREEN PAPER ON AGEING: Fostering solidarity and responsibility between generations*, COM(2021) 50 final. Brussels.
- Institut Amelis (2021). *Internet pour les personnes agees, usages et avantages*. <https://institut.amelis-services.com/bien-vieillir/vie-sociale-fetes/internet-chez-les-seniors/>
- Kauffman R. J., Naldi M. (2020). Research directions for sharing economy issues. *Electronic commerce research and applications*, 43, 100973. <https://doi.org/10.1016/j.elerap.2020.100973>.
- Laamanen T., Pfeffer J., Rong K., & Van de Ven A. (2016). Business models, ecosystems, and society in the sharing economy. *Academy of Management Discoveries*, 2(2), 218-222. <https://doi.org/10.5465/amd.2016.0037>
- Mair J., Reischauer G. (2016). Impact and variety of the sharing economy: Perspectives for field-level research. In *32nd European Group of Organizational Studies Colloquium (EGOS 2016), sub-theme »Organizing in the Shadow of Sharing«*, July: 7-9.
- Mazareanu E. (2019). Value of the global sharing economy, 2014-2025. *Statista*, August 9.
- Muñoz P., Cohen B. (2017). Mapping out the sharing economy: A configurational approach to sharing business modeling, *Technological Forecasting and Social Change*, Volume 125: 21-37, ISSN 0040-1625, <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2017.03.035>.
- Selloni D. (2017). New forms of economies: sharing economy, collaborative consumption, peer-to-peer economy. In: *Codesign for public-interest services*. Springer, Cham, p. 15-26.
- Veen E. J. (2019). Fostering community values through meal sharing with strangers. *Sustainability* 11, 2121. doi: 10.3390/su11072121.
- We TECH Care (2020). Publics seniors and Inclusion numerique. <https://wetachcare.org/wp-content/uploads/2020/06/etude-cnnav-x-wtc-public-seniors-inclusion-numerique.pdf>.

Prevod: Alenka Ogrin

Naslov avtorice:

Marie-Noëlle Duquenne; mntyken@gmail.com